

franjevci vodili baš u te nesretne Grude. I tumačili mu, zašto se ne mogu odreći tih župa, koje su dosad pastorizirali; jer gube prihode! Prema tome ne radi se o slavi Božjoj i spasenju duša! A to je žalosno! Zar ne, moj Fra Jure?»

Upozoren na to što mu je Srećko Bošnjak stavio u usta, P. Martin Fister piše provincijalu hercegovačkih franjevaca u opširnom pismu od 19. siječnja 1972., između ostaloga, i ovo: »Ja sam stvarno bio u Grudama. Samo me tamo nitko nije vodio, nego sam se sam odvezao. Tada sam tu razgovarao s raznim osobama, koje su mi bez mog trženja iznijele svoje brige i zahtjeve. Ukoliko se pravo sjećam, sa mnom su bile tri osobe (dvije žene i jedan gospodin). Nažalost, ne mogu Vam reći njihovih imena jer su potpuno iščezla iz mog sjećanja... Kad me već pitate je li mi tada ili inače ikada bilo koji hercegovački franjevac rekao da se vi ne možete odreći onih župa zbog prihoda, onda Vam mogu pošteno i časno odgovoriti: NIJE. Ne sjećam se ni toga da su mi to rekli oni ljudi u Grudama. Oni su samo govorili: 'Mi tražimo samo franjevce i nikoga drugoga...' Ja sam tada sa Srećkom Bošnjakom razgovarao francuski. Sigurno je da me je on mogao krivo razumjeti. Naravno, žao mi je što je moje ime objavio u jednom časopisu — i to nakon toliko vremena — a da se prije toga nije sa mnom konzultirao...«

Kakva je to ljubav prema hercegovačkim franjevcima natjerala »dijec. svećenika« Srećka Bošnjaka da ono napiše?! Možda uvjerenje da širi »slavu Božju« i radi na »spasenju duša«...

Uz pozdrav u Gospodinu
Mostar, 25. siječnja 1972.

Dr fra Viktor Nuić

ROLAND DE VAUX OP, ARHEOLOG I BIBLIJSKI STRUČNJAK

Suprotno onom što su njegovi slušaoci govorili ili čak napisali, da njegova smrt nije na domaku niti konac životne staze na vidiku, ugasio se život neumornog učenjaka P. Rolanda de Vauxa 10. rujna 1971.

Rodio se 7. XII 1903. u Parizu gdje je i odrastao. Poslije tri godine studija na Sorboni dobio je licence ès lettres. Zatim ulazi u sjemenište u Issy — les — Moulinaux i prima svećeničko ređenje za parišku biskupiju 1929. Neposredno poslije ređenja odlučio se za redovnički život i ušao u novicijat dominikanske provincije sjeverne Francuske. Zatim se nalazi u Amiensu, da bi godinu dana kasnije postao profesor. Prema dominikanskim konstitucijama u Saulchoir pohađao je tri godine filozofiju.

Još dok je bio mlad napisao je dva djela o arapskoj filozofiji. Pod konac 1935. ostavlja Francusku da se preseli u École Biblique u Jeruzalemu, koju je 43 godine ranije osnovao 78-godišnji bibličist M. J. Lagrange OP, koje je mnogo pridonio obnovi biblijskih nauka u Katoličkoj Crkvi. G. 1935. u Rimu je dobio licencijski iz biblijskih nauka. Pod jesen 1934. počeo je s predavanjima iz arheologije, povijest i akademskog jezika. U »Jeruzalemskoj Bibliji« (Bible de Jerusalem) preveo je i bilješkama popratio knjigu Postanka, 2. Kraljevsku, 1. i 2. Samuelovu. Plodnost u radu pokazuje njegovo klasično djelo »Les institutions de l'Ancien Testament« I-II, Paris 1958—1960, koje je prevedeno na engleski, holandski, njemački, španjolski, talijanski i moderni židovski jezik. Osobno je vodio

naučna istraživanja od Qaryet el'Enab (Abu Gosh), Tell el-Far'ah i Chirbet Qumrana 1951—1956.

Roland de Vaux postaje urednikom ugledne biblijske revije »Revue biblique« od 1938—1953. Rektor je dominikanske Biblijske škole u Jeruzalemu od 1945—1965.

U ljetu 1964. ostavlja za kratko Jeruzalem da kao gost drži predavanja na Harvardskom sveučilištu. Iz ovog centra tokom cijele godine pravi ekskurzije u vidu novih predavanja. Učestvuje u simpozijima skupa s prominentnim biblijskim učenjacima W. F. Alorightom, J. B. Pritchardom i John Stugnelloom u Notre Dame, Indijana, ili na godišnjim sastancima što su ih imale Catholic Biblical Association i Society of Biblical Literature. Drži predavanja i na Hebrew Union College of Cincinnati. Pod jesen 1965. vraća se u Jeruzalem, gdje ponovno preuzimlje predavanja iz arheologije i historije. Piše stručne rasprave o aramejskim kraljevima oko 800. pr. Kr. Hazaelu i Benhadadu III. Zanima ga posebno upliv perzijske carske administracije ukoliko se održava u aramejskom materijalu Ezdrine knjige. Drukčije od ostalih stručnjaka, koji biblijske izvještaje motre paralelno s velikim civilizacijama i literaturama Mesopotamije i Egipta, R. de Vaux radije proučava Bibliju usporedno s podacima iz ere perzijskih Ahemenida.

Na glasu je njegovo djelo »Les Patriarches hebreux et les decouvertes modernes« koje je u nastavcima izlazilo u Revue biblique 53 (1964) 321—46; 55 (1948) 321—47; 56 (1949) 5—36. Njemačkom prijevodu toga djela pod naslovom »Die hebräischen Patriarchen und die modernen Entdeckungen« (Düsseldorf 1961) napisao je predgovor glasoviti stručnjak Otto Eisfeldt. Malo poslije toga objelodanio je raspravu »Les Patriarches hebreux et l'histoire«, RB 72 (1965) 5—28. Njegovi brojni stručni članci nalaze se razasuti u mnogim časopisima i do njih nije lako doći. Stoga su svi sabrani u oveće djelo Bible et l'Orient, Paris 1967. Bio je suradnik i u Supplement IV poznatog Dictionnaire de la Bible od Vigouroux — Pirot (Paris 1949). Direktor izdavačke kuće Cerf, koji se nalazio na smrti, obećao je da će napisati čitavu povijest Izraela, no smrt ga je u tome ipak spriječila.

R. de Vaux je posebno ljubio arheologiju i u tom poslu izgrao. Proučavao je stare dokumente i spomenike, način života starih naroda, koji je sasvim različit od današnjih naroda. Zanimaju ga i izvanbiblijske teme, kao npr. odnos Adonisa i Ozirisa, bas reljef pronađen u Khorsabadu u Iraku, zatim nalazi u Ras — Šamra (nekadašnjem Ugaritu), jezik Kanaanaca među koje se useliše Izrealci. Egipćani i Hurijci dodani su litanijama naroda i civilizacija kojima se on bavio. Kraljevski dvor u Jeruzalemu pokušao je tumačiti paralelne s faraonova dvora. Skupa s R. Savignacom OP g. 1937. istražuje Ma'in u Transjordaniji te Kadeš Barnea. U društvu s P. Benoit OP istražuje Salf u Transjordaniji, pa i uz pogibao života.

Za vrijeme II svjetskog rata arheološka iskapanja jenjavaju. Prekinuti su radovi na iskapanju gradske četvrti koja je graničila s mošejom Aqsa. No on ipak sasvim ne miruje. G. 1944. Ecole Biblique (Jeruzalem) sedam milja daleko od Jeruzalema s R. de Vauxom na čelu vodi iskapanja kod Tell el-Far'ah, sjeverozapadno od Nablusa. U devet sezona istraživanja od 1946—1960. iznesena je na svjetlo naseobina od četvrtog milenija do 600. pr. Kr., dakako

s prekidima. Tu se po svoj prilici nalazio grad Tirzah, prijestolnica izraelskog kralja Omrija prije negoli ju je ovaj prenio u Samariju. Skupa s British School of Archaeology u Jeruzalemu i s Royal Ontario Museum ispitivao je topografske probleme SZ i NZ.

Od posebne je važnosti rad R. de Vauxa u vezi s Qumran, kim samostanom na Mrtvom moru. Kad su pronađeni spisi, on je uporno tvrdio da mora biti negdje u blizini i naseobina onih koji su ispisali te spise. I stražio je samostan skupa s Harding Cjenkajući se s beduinima spasio je na stotine rukopisa Qumranske zajednice na Mrtvom moru kao i dokumente iz doba Baal Kohbine pobune. Radovi su vođeni 1952—1956. Njegovom kronologijom naseobine (osnutak na izmaku 2. st. pr. Kr. a porušenje 68. poslije Kr.) omogućeno je znanstveno korištenje pronađenih spisa. A onda kad je vodio rasprave s uglednim stručnjacima upravo u vezi sa zajednicom i spisima pronađenim kod Qumrana, kao što je to bio slučaj s G. R. Driverom, uvijek je ostao na doličnoj visini.

Iako se u prvom redu bavio Palestinom, R. de Vaux nije gubio s vida ni proučavanje čitavog starog Orijenta.

Tri su polja njegova istraživanja: povijest, arheologija i civilizacije Bliskog Istoka.

Na međunarodnom skupu stručnjaka za SZ, koji je održan 1953. u Kopenhagenu, pobudio je veliki ugled rasuđivanjem kompleksnog pitanja o sastavu Pentateuha.

Počasni doktorat dobio je od sveučilišta u Dublinu, u Louvainu 1964., u Aberdeenu 1965, zatim u Beču, Notre Dame i Yale University i od triju američkih koledža. Godine 1955. imenovan je konsultorom Papinske biblijske komisije u Rimu.

Bilo da drži predavanje bilo da piše, R. de Vaux uvijek pokazuje posebne karakteristike: jasnoću i ekonomičnost riječi. Nikada pred slušatelje nije izlazio bez priprave unatoč raznovrsnih poslova. U 45 ili 50 minuta umio je pred slušače iznijeti mnoštvo znanstvenog materijala. Bilo da govori u auli, bilo da slušačima tumači u muzejima uvijek je bio pokretljiv, duhovit i neumoran. I u onim satovima, kad je dominikanska zajednica u Jeruzalemu zahtijevalo nepomućeni mir, on je ne štedeći se primao na razgovor i dogovor. Volio je mali narod, posebno onaj arapski, i s njim čavrljao na dijalektalnom arapskom jeziku.

Iako učenjak na glasu, koji je posvuda bio cijenjen i rado primljen, R. de Vaux je posebno volio svoju redovničku obitelj: zajednički stol, zajedničku rekreaciju i kanonske ure. Bio je prior u kući 1949—1952.

Na pitanje: čemu toliki napor ili još bolje: čemu čitavi jedan život utrošen u istraživanje i rješavanje problema upravo Staroga Zavjeta odgovor daju njegove riječi što ih je stavio u uvodu jednog svog djela: »Ustanove izabranoga naroda pripravljaју i u slici označavaju ustanove zajednice izabranika. Sve je za nas važno u svetoj prošlosti, jer je riječ Božja živa i jer bolje zamjećujemo njezinu jeku, ako je slušamo u miljeu u kojem je bila izgovorena.«

Istoga mjeseca i iste godine 1971. umire i poznati drugi stručnjak za Stari Zavjet W. F. Albright.

K njima se pridružio i treći trudbenik u proučavanju Staroga Zavjeta Gerhard von Rad.

Ugašena su tri svijetlila.

O. Franjo Carev